

монографія. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. – С. 130–135.

9. Куруч А. Теоретичні аспекти формування політичної компетентності у курсантів Національної академії національної гвардії України / А. Куруч // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – Харків, 2016. – № 50–51. – С. 226–231.

10. Лісовий В. Поняття політичної культури. Політична культура українців / В. Лісовий // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К. : Фенікс, 1996. – С. 239–259.

11. Логунова М. Демократична політична культура – важливий чинник становлення громадянського суспільства / М. Логунова // Формування громадянського суспільства в Україні: стан, проблеми, перспективи. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – С. 95–112.

12. Нагорна Л. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії / Л. Нагорна. – К. : Стило, 1998. – 278 с.

13. Політична історія України / За заг. ред. В. Танцюри. – К. : ВЦ “Академія”, 2001. – 488 с.

14. Проскуріна О. Формування політичної культури українського суспільства: проблеми і перспективи розвитку 2001 року : автореф. дис... канд. політ. наук / О. Проскуріна ; Київ. нац. університет ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 20 с.

15. Шляхтун П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : підручник / П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2002. – 576 с.

16. Almond G., Verba S. The civil culture. – Princeton : Princeton University Press, 1963. – P. 17–22.

The article sets out to establish structural elements of political culture of a personality. It analyses approaches and terms of the concept of “political culture”, “orientation of political behavior” of cadets studying at higher military establishments. It defines different types of orientation of person’s political culture and compares them to different approaches of orientation in different cultures of a personality.

Key words: cadets of higher military establishments, political culture of the personality, integrative qualities of a personality, orientation of political behavior, types of political culture orientation of a personality

doi:10.15330/esu.10.64-71

УДК 39:159.923

ББК 74.580.051.5

Лідія Тимків

АДАПТИВНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглядається значення адаптивної культури студентів у процесі фахової підготовки майбутніх соціальних працівників, презентуються результати експрес-діагностики симптомокомплексів адаптивної культури особистості за допомогою технологічного підходу “Кваліметричний профіль”. На основі системно-синергетичного підходу здійснено компонентно-структурний, функціональний аналіз феномену “адаптивна культура особистості”, обґрунтовано зміст поняття “адаптивна культура особистості” в цілісній системі її інтегративних якостей; визначено критерії та показники рівнів сформованості адаптивної культури особистості.

З’ясовано, що вивчення рівня сформованості адаптивних властивостей необхідно здійснювати на особистісному рівні, аналізуючи та зіставляючи окремі аспекти цілісного розвитку загальної й адаптивної культур студента. У їх

формуванні простежуються активні центри – домінування позитивного розвитку чи “западання” окремих якостей, що виступає результатом попереднього включення студентів у відповідні адаптивні аспекти стосунків. Результати дослідження засвідчили, що застосування експрес-діагностики симптомокомплексів адаптивної культури за допомогою технології “Кваліметричний профіль” дає змогу оперативно визначати співгармонійність у розвитку адаптивних властивостей студентів, здійснювати відповідну корекційну діяльність.

***Ключові слова:** соціальна адаптація, адаптивна культура, симптомокомплекси адаптивної культури особистості, технологія “Кваліметричний профіль”.*

Постановка наукової проблеми. Серед сучасних психолого-педагогічних досліджень важливе місце посідає питання професійної підготовки особистості. В умовах сьогодення, дана проблема аналізується в контексті оновленого соціального замовлення, що вимагає від фахівця певних властивостей – конкурентоспроможності, креативності, стійкості до стресів, мобільності, адаптованості до ефективної професійної діяльності. Саме це завдання має вирішувати професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, поєднуючи в собі значущий досвід психолого-педагогічних наук та сучасні інноваційні підходи. Тому однією з умов професійного становлення студентів є оптимізація процесу адаптації майбутніх соціальних працівників до професії ще в період навчання у вищому навчальному закладі.

Соціальна адаптація особистості впродовж всіх етапів розвитку суспільства була й на сьогодні залишається актуальною проблемою, адже людина живе і взаємодіє з навколишнім соціальним та предметним довкіллям. Для того, щоб ця взаємодія була успішною, людина повинна знати і враховувати ті норми й цінності які є пріоритетними в даному суспільстві, дотримуватись певних визначених правил, знаходити ефективні варіанти поведінки.

Психологічні й вікові особливості студентів часто ускладнюють їх адаптацію в різних соціальних умовах. Адже перехід від навчання в загальноосвітніх школах до оволодіння майбутньою професією у вищих навчальних закладів супроводжується зміною соціальної ситуації розвитку, необхідністю засвоєння нових соціальних ролей, що й викликає необхідність нового етапу соціальної адаптації.

Здатність адаптуватися до соціуму й ефективно займатися професійною діяльністю в ньому залежить від багатьох властивостей особистості. Безперечно, це і темперамент, і адаптивні й комунікативні властивості, й інтелект, та багато інших. Для розвитку вміння конструктивно й ефективно здійснювати професійну діяльність поруч з іншими необхідно формувати й адаптивну культуру студентів.

Стан досліджень. Проблема соціальної адаптації вивчалася протягом всього історичного розвитку психології як науки. Якщо на початкових етапах її вивчення виокремлювались біологічні та фізіологічні форми адаптаційних процесів (І.Сеченов, Дж. Прохазка, Ч. Дарвін, І. Павлов, П.Анохін, Л. Морган, Б. Торндайк, Г. Сельє та ін.), то, починаючи з 60 рр. ХХ ст., активно розгортаються дослідження психологічної та соціальної форм адаптації (А. Маклаков, К. Платонов, В. Ямницький).

На сьогоднішній день розроблено концептуальні моделі цих форм адаптації (Р. Іллюченко, В. Лебедев, В. Медведєв, Ф. Меєрсон), концепти груп особистісних адаптаційних механізмів: інтеграції поведінки (Ф. Березін), редукції поведінки

(Ф. Березін, В. Медведєв), формування адаптивної структури особистості (В. Брудний, М. Єрмолаєва, Н. Колизаєва, Т. Ронгінська, Т. Серєда), формування адаптивної структури діяльності, когнітивної (Д. Карлсміт, Г. Медведєв, Ю. Олександровський, В. Очеретяний, А. Раппопорт, Л. Фестінгер) та емоційної регуляції поведінки (Т. Землякова, Р. Іллюченко, В. Лебединський, Я. Неверович, Ю. Олександровський та ін.).

Відбулося остаточне розмежування понять «пристосування» (adjustment) та власне “адаптація” (adaptation), що актуалізувало розвиток досліджень у напрямі від розуміння пасивного пристосування до побудови системи оптимальної взаємодії особистості й середовища з її кінцевою метою – самоактуалізації та самореалізації особистості в реальному соціальному довкіллі (Г. Балл, Б. Паригін, А. Реан, А. Налчаджян, В. Ямницький, А. Фурман та ін.). Постали нові психологічні напрями дослідження таких проблем, як “адаптація до змін оточуючого світу”, “адаптація до життя” (Л. Анциферова, А. Кронік, Г. Вейдант, К. Альбуханова-Славська та ін.). Стосовно адаптації до майбутньої професійної діяльності, то учена Л. Романовська вважає її “багатокомпонентним процесом, який розпочинається в межах навчального закладу і завершується уже в площині професії. Цей процес проходить впродовж усього життя людини, що забезпечує її професійну мобільність” [6, с. 287].

Теоретико-методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних працівників знайшли свій розгляд у роботах В. Андрущенко, І. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко та інших. Окремі аспекти професійного становлення соціального працівника розкриті у наукових дослідженнях В. Бочарової, А. Ляшенко, В. Поліщук.

Важливими ознаками-параметрами соціальної адаптації особистості дослідники (Г. Балл, А. Налчаджян, А. Фурман) вважають: адаптивну спрямованість суб’єкта [1, с. 95]; перебіг процесів його самопристосування (самоорганізації та саморегуляції поведінки); рівень адекватності між метою і результатами діяльності; ставлення суб’єкта (оцінка, розуміння, прийняття) до навколишнього світу і до самого себе [5, с. 48]; наявність особистісних адаптивних якостей та властивостей; адекватну самооцінку, активне включення суб’єкта в адаптаційну діяльність [7, с. 103], що загалом зумовлює необхідність вивчення з позицій синергетичного підходу цього складного утворення й ефективного упорядкування на цій основі його функціональних структур.

У сучасній науці ідеї складних динамічних структур, що об’єднують соціальні й психофізіологічні особливості людини та їх значення для процесу адаптації, набувають поширення й актуалізують застосування системного підходу у їх вивченні. У цьому зв’язку актуальними в науковому і практичному плані постають дослідження психологічних аспектів формування адаптивної культури старшокласників та розроблення технологічного інструментарію для її визначення.

Метою статті є вивчення психологічних умов формування адаптивної культури студентів як одного з чинників професійних становлення майбутніх соціальних працівників. Завданнями дослідження постало розкриття значущості адаптивної культури особистості для професійного становлення майбутніх соціальних працівників, обґрунтування можливостей експрес-діагностики симптомокомплексів адаптивної культури та розвитку їх співгармонійності в процесі тренінгових занять.

Виклад основних положень. Спираючись на психолого-педагогічні дослідження [3, с. 151–152], адаптивна культура особистості розглядається нами як ідеальне системне явище, інтегральна властивість, якій притаманні певні закономірності, що проявляються в структурі й динаміці цілісного процесу її формування.

Звідси, *адаптивна культура особистості* визначається як інтегральна системна властивість, що характеризується мірою сформованості генетично заданих і соціально набутих рис адаптивності, набутих у результаті дії механізму автентично-особистісної ціннісно-сміслової регуляції поведінки, що реалізується в адаптивних вчинках суб'єкта в процесі його життєвої самореалізації.

Розроблена нами на цій основі модель адаптивної культури особистості базується на трьох взаємопов'язаних підсистемах: 1) механізмі ціннісно-сміслової регуляції адаптивних проявів поведінки особи; 2) адаптивних ставленнях і якостях особистості; 3) адаптивних якостях особистості, поєднаних у симптомокомплексі *мобільності* (компетентність, зібраність, рішучість, передбачливість, гнучкість), *домінантності* (самодостатність, референтність, упевненість, незалежність, ініціативність), *емпатійності* (сенситивність, чуйність, безпристрасність, неупередженість, терпимість), *контактності* (компанійськість, схильність до згоди, стриманість, поступливість, діловитість) і *адаптивній спрямованості* особистості (акомодація/асиміляція – за Ж. Піаже та А. Фурманом). *Акомодація* – *асиміляція* становить атрибути-явища будь-якого пристосування індивіда до оточення, котрі функціонують у неподільній суперечливій єдності (за Ж. Піаже), суперечливо гармонійну психоформу життєактивності індивіда (А. Фурман), котра забезпечує не лише процес пристосування його до різноманітних вимог оточення, а й процес творчості..., творення довкілля, соціуму і самого себе за певними законами: *акомодація* як спрямованість в адаптивній культурі особистості всередину, у внутрішній світ особистості, “забезпечує модифікацію й оперативну зміну схем поведінки до ситуативних вимог середовища”, *асиміляція*, навпаки, спрямована у зовнішній світ, в бік оточення особистості, “на зміну тих чи інших компонентів (властивостей) цього середовища”; ці процеси “діалектично опосередковують один одного, хоч за конкретних обставин можуть переважати адаптаційні (акомодація), або перетворювальні (асиміляція) тенденції” [7, с. 104].

Динамічний аспект формування адаптивної культури особистості базується на механізмі автентичної ціннісно-сміслової регуляції поведінки суб'єкта. Стосунки між особистістю й соціумом породжують проблемні ситуації, що вимагають свого розв'язання. Через різне оцінно-мотиваційне вирішення проблемної ситуації, ціннісно-орієнтаційне регулювання процесу дихотомії *збудження й гальмування* актуалізується активність особи. Відповідно до усвідомлених нею норм адаптивної реакції, ціннісних орієнтацій, зіставлення рівня домагань із самооцінкою реалізуються конкретні форми поведінки, характерні для певної особистості, що веде до формування відповідної адаптивної якості, тобто, до формування певного адаптивного стилю діяльності.

У результаті постійного повторення різнобічних реакцій-ставлень суб'єкта, відбувається збагачення однієї чи декількох, сукупних інтегративних якостей, актуальних саме для цього адаптивного прояву. Сукупність певних інтегративних адаптивних рис, сформованих у відповідності з певними видами ставлень за принципом діади “ставлення – риса”, суттєво впливає на акомодативну чи асимілятивну спрямованість поведінки, яка, в свою чергу, визначальним чином

впливає на всі означені інтегративні якості цієї інтегральної властивості. Сполучення, поєднання елементів усіх підсистем забезпечує рівень сформованості та наступний розвиток цілісної системної властивості – загальної адаптивної культури особистості.

Звідси, формування адаптивної культури студентів трактуємо як спільну творчу діяльність, взаємодію викладачів, професійних соціальних працівників із різних соціальних служб і організацій, представників органів студентського самоврядування та студентів, яка розвиває адаптивні властивості студентів через включення їх у різнобічні соціальні стосунки і забезпечує необхідні умови для ефективного функціонування механізму автентично-особистісної ціннісно-нормативної регуляції поведінки суб'єкта.

З'ясовано, що вивчення рівня сформованості адаптивних властивостей необхідно здійснювати на особистісному рівні, аналізуючи та зіставляючи окремі аспекти цілісного розвитку загальної й адаптивної культур студента. У їх формуванні простежуються активні центри – домінування позитивного розвитку чи “западання” окремих якостей, що виступає результатом попереднього включення школярів у відповідні адаптивні аспекти стосунків.

На основі технологічного підходу “Кваліметричний профіль” розроблено експрес-діагностику адаптивних властивостей особистості (автори – В. Костів, Л. Тимків), яка включає 4 блоки опитувальників по кожній властивості для оцінки: 1) моделі поведінки (на потребово-мотиваційному, ціннісно-орієнтаційному рівнях); 2) особливостей прояву адаптивних реакцій-ставлень; 3) рівня адаптивних якостей особистості; 4) рівня спрямованості адаптивних властивостей.

Технологія “Кваліметричний профіль” дає можливість кожному респонденту вибрати “свою” модель (із чотирьох можливих) – ту, яка йому найкраще підходить на даному етапі і в рамках якої він отримуватиме найвищі оцінки та схвалення з боку свого оточення. Це дає змогу йому краще пізнати свої сильні сторони й, по можливості, братися за справи, які він може виконати найкраще – природно й невимушено. Крім того, це допомагатиме наставникам так розподіляти сфери діяльності між своїми підопічними, щоб вона відповідала їхнім схильностям, викликала зацікавлення й виконувалася творчо [2, с. 4–10].

Коефіцієнт гармонійності блоку “Модель поведінки” дорівнює середній оцінці (зокрема, самооцінці), виставленій респонденту за дотримання однієї, особисто обраної ним моделі поведінки. Наприклад, якщо середня оцінка за виконання обраної моделі поведінки склала 0,86, то коефіцієнт гармонійності по цьому блоку також складатиме 0,86. Це означає, що з обраною роллю респондент справляється на 86%.

Опитувальник блоку “Системна функція” передбачає визначення критеріїв факторів гармонійності за чотирма видами адаптивної спрямованості: адаптивність-програмування, адаптивність-синхронізація, адаптивність-корекція, ефектор-адаптивність. Адаптивна спрямованість особистості передбачає узгоджене акомодативне (спрямованість у круговій моделі всередину, на явища свого власного суб'єктивного світу – схильність до самоаналізу, рефлексивність) і асимілятивне (спрямованість у колі на світ зовнішніх об'єктів – імпульсивність, життєва енергійність, комунікабельність) виконання чотирьох системних функцій: програматор – відстеження змін у зовнішньому світі, синхронізатор – виконання внутрішніх оперативних завдань, коректор – виконання внутрішніх стратегічних завдань, ефектор – надання послуг, реалізація проектів. Як і в попередньому блоці,

кожний респондент може вибрати для себе одну з чотирьох системних функцій, за виконання якої його оцінюватимуть всі колеги.

Обробка оцінок відбувається за допомогою математичних обрахунків. Результатом розрахунків є коефіцієнт гармонійності по кожному блоку і загальний коефіцієнт гармонійності. Коефіцієнт гармонійності показує, наскільки повно респондент реалізує свій адаптивний потенціал, наскільки органічно проявляється співгармонійність всіх адаптивних якостей особистості. Спочатку по кожному респонденту вираховуються середні арифметичні значення кожного фактору. На основі середніх значень факторів для кожного респондента вираховуються коефіцієнти гармонійності по кожному блоку, а також загальний коефіцієнт гармонійності.

У цих результатах відображаються: середні оцінки по кожному фактору; $K_{\text{гарм}}$ по кожному блоку; загальний $K_{\text{гарм}}$; список респондентів у порядку зменшення загального $K_{\text{гарм}}$ (рейтинг самореалізації). Фіксування динаміки цих показників, наприклад, за декілька місяців дає змогу зробити відповідні висновки для коректування своєї адаптивної поведінки.

Таблиця 1

Співгармонійність складових адаптивної культури

№ з/п	Назва блоку	Вага (V)	$K_{\text{гарм}}$
1	Блок адаптивних реакцій-ставлень	0,3	0,64
2	Блок адаптивних якостей	0,3	0,60
3	Блок «Модель поведінки»	0,2	0,57
4	Блок «Системна функція»	0,2	0,48
Загальний рівень АКО		1,0	0,61

Шкали експрес-діагностики включають усі якості адаптивної культури особистості, тому об'єктивно дають змогу визначати як їх загальний коефіцієнт, так і співгармонійність цих якостей у їх цілісності на рівні трьох підсистем. Кожен із чотирьох блоків цієї культури отримує відповідну умовну вагу в такій пропорційності від загального рівня, що допомагає встановити коефіцієнт гармонійності в розвитку цих якостей для окремої особистості.

Загальний коефіцієнт гармонійності адаптивної культури розраховується за формулою:

$$K_{\text{гармАКО}} = \sum_{i=1}^n K_{\text{гармАКО}i} \cdot V_i,$$

де $K_{\text{гармАКО}i}$ – коефіцієнт гармонійності блоку адаптивної культури, V_i – вага блоку, n – кількість блоків (у нашому випадку $n=4$).

Цей коефіцієнт показує, наскільки повно респондент реалізує свій адаптивний потенціал, наскільки органічно проявляється співгармонійність усіх його адаптивних властивостей. Доведення до кожного студента результатів оцінки його інтегративних адаптивних якостей та зіставлення динаміки цих показників у різні періоди дає змогу зробити перспективні висновки щодо корегування тих із них, які негативно впливають на процес соціальної адаптації. Ці результати сприяють педагогічно доцільному включенню студентів у соціальні стосунки, корекції та самовдосконаленню адаптивних властивостей на шляху до професійного становлення.

У табл. 2 подаємо рівень інтегративних якостей адаптивної культури студентки К.Л. на початок та завершення експерименту.

Таблиця 2

Рівень сформованості інтегративних якостей адаптивної культури студентки К.Л.

Коефіцієнти якостей на початок та кінець експерименту	Модель поведінки, Сфери				Системна функція, спрямованість				Симптомокомплекси якостей адаптивності			
	Потребова	Ціннісно-нормативна	Мотиваційна	Рівень домагань, самооцінка	Адаптивність – програмування	Адаптивність – синхронізація	Адаптивність – корекція	Ефектор – адаптивність	Мобільність	Домінантність	Емпатійність	Контактність
Початок	0,4	0,4	0,4	0,8	0,6	0,8	0,6	0,6	0,64	0,76	0,64	0,77
Заг. коефіцієнт	0,5				0,65				0,7			
Завершення	0,6	0,6	0,6	0,8	0,8	0,4	0,8	1,0	0,72	0,92	0,64	0,8
Заг. коефіцієнт	0,65				0,75				0,77			

Застосування експрес-діагностики симптомокомплексів адаптивної культури на основі розробленої нами концептуальної моделі дають змогу оперативно визначати співгармонійність у розвитку адаптивних властивостей студентів, здійснювати відповідну корекційну діяльність.

Рівень сформованості інтегративних якостей адаптивної культури окремої особистості є своєрідним та оригінальним поєднанням їх домінантних проявів (високого, середнього чи низького рівня) на рівні трьох підсистем, що дає можливість проектувати соціально-психологічні умови їх корекції у навчальному та позанавчальному процесі вищих навчальних закладах.

Висновки та перспектива подальших досліджень. Таким чином, на основі системно-синергетичного підходу здійснено компонентно-структурний, функціональний аналіз феномену “адаптивна культура особистості”, обґрунтовано зміст поняття “адаптивна культура особистості” в цілісній системі її інтегративних якостей; визначено критерії та показники рівнів сформованості адаптивної культури особистості.

З’ясовано, що вивчення рівня сформованості адаптивних властивостей необхідно здійснювати на особистісному рівні, аналізуючи та зіставляючи окремі аспекти цілісного розвитку загальної й адаптивної культур студента. У їх формуванні простежуються активні центри – домінування позитивного розвитку чи “западання” окремих якостей, що виступає результатом попереднього включення студентів у відповідні адаптивні аспекти стосунків. Результати дослідження засвідчили, що застосування експрес-діагностики симптомокомплексів адаптивної культури за допомогою технології “Кваліметричний профіль” дає змогу оперативно визначати співгармонійність у розвитку адаптивних властивостей студентів, здійснювати відповідну корекційну діяльність.

Виконане дослідження не вичерпує всієї глибини розглянутої проблеми. Перспективні напрями її подальшої розробки вбачаємо у дослідженні шляхів подальшої оптимізації підготовки студентів до взаємодії з соціальним довкіллям на шляху їх професійного становлення.

1. Балл Г. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100.

2. Дмитренко Д. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу / Д. Дмитренко. – К., 1996. – 140 с.
3. Костів В. Системно-синергетична концепція дослідження базової культури особистості / В. Костів // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. - Івано-Франківськ, 2006. – Вип. 9. – С. 151–159.
4. Маклаков А. Личностный адаптационный потенциал: Его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16–24.
5. Налчаджян А. Социально-психическая адаптация личности: формы, механизмы и стратегии / А. Налчаджян. – Ереван : Изд-во АН Армянской ССР, 1988. – 262 с.
6. Романовська Л. Соціальна адаптація – один з факторів підготовки працівників соціальної сфери / Л. Романовська // Молодий вчений. – Херсон, 2016 – № 10 (37). – С. 286–288.
7. Фурман А. Психодіагностика особистісної адаптованості / А.Фурман. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 197 с.

The article deals with the ways of creating adaptive culture of students in the professional training of future social workers and presents the results of express diagnostic symptomocomplexes of adaptive culture of personality through technological approach "Quality control profile". On the basis of systematic-sinergetic approach, component-structural and functional analysis of `adaptive culture of personality` phenomenon is made, through the complex system of its integrative qualities the concept of `adaptive culture of personality` is explained; the criteria and indicators of levels of adaptive culture of personality are determined.

It was found out that the study of the level of formation of adaptive properties should be done on a personal level, analyzing and comparing some aspects of holistic development of general and adaptive cultures of students. Their formation can be traced in active centers – domination of positive development or "retraction" of individual qualities that show the result of the previous inclusion of students in appropriate adaptive aspects of the relationship.

In their formation is observing the active centers - the dominance of positive or "retraction" of individual qualities, serving preliminary result of the inclusion of students in relevant aspects of adaptive relationships. The results of the study demonstrated that the usage of rapid diagnostic symptom of adaptive culture through technology "Quality control profile" allows you to quickly determine harmony in the development of adaptive properties of students, performs the appropriate corrective activity.

Key words: social adaptation, adaptive culture, symptomocomplexes of adaptive culture of personality, technology "Quality control profile".

doi:10.15330/esu.10.71-78